

V višavah

Janez Jalen

Po strmi peščeni poti sta globoko zasopla prispela na vrh.

Križ stoji tam, v skalo vsajen, ni velik. Dež ga izpira in skoraj vsako leto mu burje natrgajo streho.

Robato izrezljan bogec, od solnea in burje razdejan, je pribit na preperel les. S prebodenih razprtih rok in z drugo na drugo pribitih nog, s presunjene strani in s kolen, od trikratnega padanja pod težkim križem ranjenih, je že davno dež izmil vso kri. Od trnjeve krone je en sam trn še zasajen v glavo.

Oveneli cveti sleča mu namesto zlatega soja obkrožajo glavo.

Andrej se je odkril.

Pavla se je po mestno pokrižala.

»Triglav je danes jasen, jezero v vetru podrhteva in žita na polju zore.«

»Lepo je pri vas, Andrej.«

»Je.«

»Kako veter buči.«

»Ni veter. Voda dere med skalami v dolino.«

»Stopiva naprej, slaboten si še, da se ne prehladiš. Tukaj vleče.«

»Vleče? Z gora se pretaka zdravje v dolino.«

Šla sta po beli ravni poti — s kolesom bi se lahko vozil po njej, čeprav ob trdi zmrzlini ni varno stopiti brez derez z nje.

Nad potjo cvete v zgodnjem poletju visoko navkreber do strmih stalnih sten polje sleča; pod potjo rdi globoko navzdol, da priliva zadnjim grmičem mrzla Završnica.

Sleč!

Pavla je z očmi objemala rdeče razcvetele strmine, on se je komaj ozrl po njih. Zagledal se je bil v razdrapane grebene pred sabo. Ves se je spremenil. Takega še nikoli ni videla. Ni mu mogla razbrati z obraza, kako mu je pri duši: »Trpko ali sladko?«

»Razmišlja, kakor bi molil in trpi —«, je mislila. Izrekla pa je: »Morda sem prehitro hodila in si se preveč utrudil.«

»O, ne. Nisi.«

Molče sta stopala po drobnem belem pesku. In nad potjo in pod potjo je cvetel sleč, sleč, sam sleč.

Ptuj, fasada minoritske cerkve (okr. 1700, štukature atike iz sr. 18. stol.)

Pred njima, med rdečim cvetjem, sta se preletavali dve drobni ptički, ki sta se sklicavali s tankim, tihim cicirikanjem.

Andrej je zavil na ozko stezico navkreber in stopil z nje skozi gosto zaraslo drevje na odprt pomol.

Pavla mu je sledila vsa začudena in se ga je skoraj bala. Tako tuj ji je postal: »Kaj me nima nič več rad?« Začutila je, kakor bi ji bil ožel naravnost v srce najbolj grenko korenino encijana.

Prijel jo je za roko: »Poglej, Pavla!« Z drugo je črtal počasi lok od Golice preko Stola, čez razdrapane hrbte Vrtače in Srednjega vrha, dokler mu ni omahnila po senožetih Begunjščice v temne gozdove.

»Oj, lepote!«

Pa je ni videla, lepote. Začutila je slabost in zameglilo se ji je pred očmi: Naslonila bi se nanj pa, ko bi vedela — »Sediva!«

Za hrbtom jima je pošumeval gozd, pod nogami navzdol pa je cvetel mogočen plaz sleča.

Andrej je strmel v temne drvošče in svetle frate, iskal po rovtih, v katere svisli se je bil kdaj zatekel pred dežjem ali nočjo, božal je z očmi jasnozeleno trato med pečmi in melmi, se v mislih hladil ob zadnjih ostankih snega med čermi in je globoko vsrkal zrak, kakor bi vonjal murke z Begunjščice.

Ona pa je gledala samo v rdeče razeveteni plaz pod seboj.

Vse je utihnilo, le voda v Žingarskih pečeh je bučala.

»Pavla! Orel!« Zakričal je. Ko se je prestrašena ozrla vanj, je nepremično s stegnjeno roko kazal mogočnega ptiča, ki se je vozil z mirno razprtimi krili nad Jezerci.

»Kako je lep!«

»Prekleti ptič!« Zabliskalo mu je v očeh.

»Kaj ti še vedno ni dobro, Andrej?«

Začutila je v sebi toliko sočutja, da bi se bila najrajši razjokala. Četudi bi se za večno poslovil od nje in si drugo izbral, ne mogla bi ga pozabiti.

»O, Pavla!« Zopet jo je narahlo prijel za roko. »Še v šolo nisem hodil, ko mi je oče, moj oče, prav s tega hribca razkazal ves ta divji svet. Ogovarjal je gore kakor ljudi, moj oče. Zdi se mi, da je prosil modrice, naj mi odkrijejo, kadar bom velik, lepoto in dobrotu gora, in jih je rotil, naj me skrijejo pred hudim in strašnim, ki preži na človeka v višavah.«

Orel je presunljivo kriknil. Pavla se je primaknila bliže Andreju, kakor bi iskala pri njem zavetja pred hudim in strašnim z višav.

»Le izzivaj! Tudi tebi lahko krogla ohromi perut in boš padel kakor kamen na zemljo.«

Iskala je besede, da bi ga umirila. Pa tako brez moči ni bila še nikdar v svojem življenju.

»Saj ti ne privoščim,« je govoril orlu pod sinje nebo. »Ne. Le tisti tvoj brat, ki je pred leti za Suho rušo krožil nad mano, naj bi bil tisti dan proti drugim goram odjadral s perutmi.«

Orel se je oddaljil v Zelenico, da je bil samo še temna pika visoko pod nebom.

»Veš, Pavla! Modrice so mi z ljubeznijo razodevale lepoto gora. Vem za zatišja in skrite skale, čudovito porasle z rožami. Taki so morali biti vrtovi triglavskih žena. Vse stene sem srečno preplezal. Na vseh vrhovih,

kar jih vidiš pred sabo, sem bil, kdo ve kolikokrat.«

Pavla je videla pred seboj samo meglo. Le okrog Andreja se ji je jasnilo.

»Raztrgan, lačen in žejen bi marsikdaj ne bil menjal s kraljevičem iz najlepše pravljice.«

Orel pa mi je vzbudil hrepenenje, da bi se dvignil v omotične višine.

Odšel sem v svet —

Postal sem pilot —

Pilot sem želel vsa dolga leta samo to, kako bi se dvignil tako visoko, kakor se ni še nikdar pred mano noben človek.«

»Andrej!«

Iz drhtečega glasu je spoznal, da ga prosi, naj neha.

Orel, črna pika, je padel kakor kamen v Zelenico.

»Sedaj, ko domačim goram in modricam, ki žive skrite v njih, prisegam, da ne bom sedel nikdar več v letalo, ti lahko razodenem, Pavla.«

»Oh!«

»Najvišje pod nebo sem hotel poleteti in, če se prav ubijem — Pripel sem si padalo, sedel k motorjem in odbrnel in brnel — brnel — brnel — že bi bil lahko švignil čez najvišjo goro v Evropi.

Gorim!

Komaj sem še ujel toliko razsodnosti, da sem se domislil padala in se pognal izmed tulečih plamenov med nebo in zemljo.

Padalo se ni razpelo. Joj!

Kakor kamen sem padal. Joj! Prejoj!

Da se nisem zavaroval, bi mi bilo manj grozno. Samo zamižal bi, in že bi bil ležal strt v brezobličnost na zemlji. Tako pa: Kakor kamen sem padal in še vedno upal.

Zadnje, česar se še spomnim: Zahrumelo je nad mano. Mimo mene pa je švignil črn zveržek, ostanki letala.

Potem — potem — si ti jokala poleg mene, ti, ki sva se prej komaj poznala.«

Okrog Srednjega vrha je priveslal orel. Andrej je vedel: »V Vrličih gnezdi. Jagnje nese mlademu.« Pa ni hotel povedati Pavli, v duši razboleni. Obotavljajoč se je poprijel zopet svojo trpko misel: »Prav se mi je dogodilo. Zakaj nisem opustil ničemurnega hotenja takrat, ko sem pribrnel čez dom, v slabem letalu, da sem se komaj, komaj lovil,

Spoznal sem mater na njivi. Ona mene ni mogla. Pa njeno srce je zatrepetalo za otroka, ki se je za življenje boril. Zaklicala je moje ime in zarila obraz v peščeno prst — so mi povedali pozneje. Ni me mogla gledati. Drugi pa so zijali v sinje nebo, da bi vsaj enkrat v življenju videli, kako se ubije pilot.«

»Lepo te prosim, nikar! Ni dobro, da se razburjaš.«

»Ne. Seznanil sem se tudi z dekletom, ki mi je prisegala, da me ima rada. — Zakaj si me tako tesno prijela za roko? — Všeč mi je bila, najbolj zato, ker me je vedno bodrila, naj skušam nadkriliti druge. Večkrat sem tvegala življenje zaradi njene prijazne besede. Nekoč so me vsi prehiteli. Komaj sem še živ pristal. Še na tleh se mi je vrtelo. Tako sem bil potreben dobre besede. Ona pa mi je oponesla, da nisem nič prida.

Le nasloni se name.

Takrat sem uvidel, da ljubi pilota, ne mene, da je brez srca. Ti pa — trepečeš, ko ti samo pripovedujem.«

Drobni ptiček se je zaprašil v ptička pritepenca. Ptičica pa se je stisnila v razžareni grmiček sleča.

»Prav se mi je zgodilo.«

»Andrej!« S solzo v očeh je zrla v njegov trpeči obraz.

»Da ti vse razodenem, in, čeprav me nikdar več ne pogledaš. Boli me prav za prav samo to, da mi, mogočnjaki, niso pustili, dvigniti se v letalu, ki je bilo zgrajeno po moji zamisli. Ne. Drugi je sedel vanj, njihov miljenec, in me je visoko preletel.«

»Andrej! Ne razburjaj se!«

»Ne. Z mojo lastno zamisljivo me je nadkrilil, jaz pa sem kakor kamen padel. Da ga sram ni.«

»Andrej!« Kakor se ji je zdel divji, se ga je tesno oklenila.

»Pri belem dnevu so me oropali mogočnjaki. Da sem orel in oni jagnjeta, ne bi hranil mladiča z njimi. Rajši bi ga odnesel v najvišjo višino in ga spustil, da bi ga, strtega v brezobličnost, krokarji požrli.«

»Pusti grde ljudi.« Solze so jo oblile.

— — —

Dolgo sta molčala.

»Saj ti menda ni žal, Andrej, da se midva do dna duš poznavava —?«

Ptuj, fasada bivše dominikanske cerkve
(1. četrstoletje 18. stol.)

»Prav imaš. — Pusti grde ljudi. — Nova mi je ta modrost, pa sem jo že vendar nekje slišal.«

»V zadnjih dneh, ko sem se potapljala, si me ti sam prav s temi besedami vrnil življenju.«

»Kako neumen je človek sam zase.«

»Andrej!«

»Tako visoko pod nebo kakor pravkar še nikdar nisem poletel.« In se je zasmejal tako veselo kakor se ni še nobeni roži med skalami, in tako drzno je pogledal v svet, kakor še nikdar ni, tudi izpod najvišjih oblakov ne.

*

V rdečo krono sleča sta se stisnili dve drobni ptički in nista nič več cicirikali.

Prepereli križ na vrhu sta bogato ovenčala s slečem, Andrej in Pavla. In pesem sta zapela pred Trpečim, Pavla in Andrej.